

Corneliu Baba – Veneția, 1957

Florea
FIRAN

Ioana Ieronim

Poetă și traducătoare, Ioana Ieronim cultivă o poezie confesivă, marcată de un lirism reflexiv și de o privire atentă asupra realității cotidiene. În poemele scrise înainte de 1989 reușește să evite influența ideologiei comuniste, construind o viziune proprie, în care experiența imediată devine prilej de meditație și de rezistență interioară. Ea însăși mărturisea că poezia acelor ani a fost pentru ea un „exercițiu de umilință și răbdare, o strădanie de a sluji lumea în realitatea ei aparentă, în vreme ce oricum eram pierduți cu toții printre minciuni și aparențe manipulative”. După 1990, scrisul său capătă noi deschideri, integrând teme legate de memorie, identitate și relația dintre individ și istorie. Autoare a peste 15 volume de poezie și traducătoare a numeroase lucrări din literatura universală, Ioana Ieronim este recompensată pentru întreaga sa activitate cu Premiul „Mihai Eminescu” al Academiei Române (2019), distincție care

consfințește valoarea și originalitatea operei sale.

Născută la 1 ianuarie 1947, în orașul Râșnov, județul Brașov, Ioana Ieronim (pseudonimul Ioanei Moroiu) este fiica lui Mihai Moroiu, medic, și a Mariei (născută Bărbulescu). Copilăria și-o petrece într-o comunitate săsească, fapt care îi oferă o perspectivă multiculturală asupra lumii, iar primii ani de școală îi face la o instituție cu predare în limba germană. Ulterior urmează Liceul Central din București (1961-1965), apoi Facultatea de Filologie, secția limba și literatura engleză a Universității din București, pe care o absolvă în 1970. Primele experiențe profesionale le are la Uniunea Scriitorilor, iar din 1975 devine redactor pentru enciclopedii străine la Editura Științifică și Enciclopedică, activitate pe care o continuă ulterior la prestigioasa revistă „Secolul 20”.

Continuare în p. 2

Eseu

Alina Ancuța
Florian Copcea
George Dimitriu
Rodica Grigore
Dan Ionescu
Milena Munteanu
Livi Neagoe
Dodo Niță
Mircea Pospai
Alexandru Sfârlea
Emilian Ștefârță

Proză

Carmen Firan
Anca Mizumschi
Virgil Pătrașcu

Poezie

Andrei Codrescu
Dan Duțescu
Adrian Sângeorzan

Ioan Lascu – <i>Literatura feminină – un act de libertate</i>	p.4
Emil Sîrbulescu – <i>Shakespeare, Victor Hugo și insula exilului</i>	p. 5
Mihai Ene – <i>In memoriam George Popescu</i>	p. 6
Gabriela Păsărin – <i>Bogdan Hrib – jocul cu codul</i>	p. 7
Constantin Cubleşan – <i>Doine și elegii</i>	p. 8
Dan Ionescu – <i>De la presocratici la estetica modernă</i>	p. 9
Ion Parhon – <i>Două premiere semnificative</i>	p. 21

Corneliu Baba – O seară la Operă (detaliu)

Sumar

- Florea Firan**, *Ioana Ieronim* / pp. 1-3
Ioan Lascu, *Literatura feminină. Un act de libertate* / p. 4
Emil Sîrbulescu, *Shakespeare, Victor Hugo și insula exilului* / pp. 5, 6
Mihai Ene, *In memoriam George Popescu* / p. 6
Gabriela Păsărin, *Bogdan Hrib. Jocul cu codul* / p. 7
Constantin Cubleşan, *Doine și elegii* / p. 8
Dan Ionescu, *De la presocratici la estetica modernă* / p. 9
Mircea Pospai, *O viață dedicată, o datorie împlinită* / p. 10
Carmen Firan, *Înșoțitorul* / p. 11
Andrei Codrescu, *Pantoful și frigiderul* / p. 11
Anca Mizumschi, *Dragostea în vremea holerei și literatura în vreme de război* / p. 12
Adrian Sângeorzan, *Poem: Viteza întunericii* / p. 12
Rodica Grigore, *În căutarea certitudinilor* / p. 13
Liviu Neagoe, *Vremea magicienilor. Deceniul splendorii filosofiei europene* / pp. 14, 15
Alina Ancuța, *Când marginalul devine esențial. Reconfigurarea canonului prin optica personajelor secundare* / p. 15
George Dimitriu, *Psihedelica* / pp. 16, 17
Virgil Pătrașcu, *Proză scurtă: Spaima de dinaintea zorilor; Povara vremurilor* / p. 17
Milena Muntean, *Human Acts* / pp. 18, 20
Dan Duțescu, *Poeme: Arhitectura timpului; Cartea timpului; Liniștea târzie a nopții; Rugăciunea copacului* / p. 19
Alexandru Sfârlea, *Praznic al praznicelor și sărbătoarea sărbătorilor* / p. 20
Ion Parhon, *Două premiere semnificative* / p. 21
Florian Copcea, *Dimensiunea meonică a rostirilor sub acoperire* / p. 22
Dodo Niță, *Au fost lângă noi... Primul album românesc de benzi desenate despre Holocaust* / p. 23
Emilian Ștefărlă, *Perfecțiune, grandoare, spiritualitate și fragilitate umană în raport cu timpul* / pp. 24, 23

Abonamente Scrișul Românesc

Abonați-vă la Revista „Scrișul Românesc” și veți avea un prieten apropiat. Abonamentele se fac prin rețeaua proprie și Poșta Română, se pot achita la sediul revistei sau în contul: RO 03BRDE170SV21564261700, Agenția Mihai Viteazul, Craiova.
 Costul unui abonament anual cu taxele incluse este de 180 lei. Pentru abonații din străinătate este de \$165 sau de €150.
 Informații la tel.: 0722 753 922; Fax: 0251 413 763 sau la adresa de email: scrișulromanesc@yahoo.com

Continuare din p. 1

Florea FIRAN

Ioana Ieronim

Din 1992 până în 1996, își desfășoară activitatea în diplomație, în calitate de atașat cultural la Ambasada României din SUA, unde contribuie la intensificarea legăturilor culturale româno-americane. Revenită în țară, devine șef de departament la revista „22” (1997-1998), apoi director al Programului Fulbright în România pentru bursieri americani (1998-2004), având un rol activ în promovarea schimburilor academice și culturale internaționale. Membră a PEN Club România, Ioana Ieronim participă la numeroase festivaluri internaționale de poezie și literatură, între care cel de la Struga, ediția a 52-a din 2013, și întreprinde călătorii de studii și profesionale în SUA, Marea Britanie, Suedia, Franța, Grecia, Polonia, Slovenia, Ungaria și Austria. Se implică constant în organizarea de simpozioane, spectacole multimedia de muzică nouă, teatru și poezie, afirmându-se astfel nu doar ca poetă și traducătoare, ci și ca o personalitate culturală deschisă dialogului și colaborării internaționale.

Debutază în revista „Luceafărul” (1974) care un an mai târziu îi acordă premiul pentru poezie.

Editorial debutează cu volumul de versuri *Vara timpurie* (1979), un univers de realități imediate din întâmplări cotidiene banale într-un limbaj simplu dar expresiv: „o femeie târâie picioarele în papuci bărbătești/ duce-n spate crosna de lemne: din crengile umede/ printre sfori izbucnește un ram înflorit/.../ dedesubt țevile s-au rupt/ seve curg fără oprire/ pământul se învinețește”; „trenuri lungi gravide revarsă munți de cartofi/ oameni gârbovi miriapode amorțite mișună/ dau putregaiurile deoparte din grămezi fără sfârșit// peste miriadele de rotunjimi noroioase ce apără/ aliajul alb/ dintr-o infinitate de întâmplări/ o femeie și un bărbat se privesc// a mai venit un tren/ din laturile blindate răbufnește materia vie”; „în bucătăria albă fără amintiri/ se petrec minunile unui vechi poem”.

Și în următoarele volume – *Proiecte de mitologie* (1981) și *Cortina* (1983), atmosfera este tot apăsătoare și cenușie, poeta evită să interpreteze ceea ce vede pentru a nu cădea în capcana propagandei comuniste, dar un orizont al spiritualității este invocat printr-un discurs poetic expresiv: „eu pot fi radiografiată până la cele mai delicate șiruri de oase/ pot fi tradusă în unde radio, sinusoide fluorescente/ dantelă industrială – dimpreună cu istoria/ personală familială națională cu tabloul onto-și-filogenetic/ în lemn poliester fibre de sticlă inclusiv miopia/ țărână suntem țărână// totuși frate din aceeași dinastie a Soarelui/ nu batjocori textele sacre/ zeul a mai lăsat o zi în puterea noastră arborele vieții/ năluca poemelor de aur”.

La fel în poemul *Cortina* ce dă titlul volumului: „Ultimul/ vis către ziuă/ – postulatul cristalin al așteptării// Sertare/ goale, porți deschise/ miresme vechi// Când/ atâtea lucruri/ țin loc de privire// Da, sigur,/ Nu te lega de bunuri pământești/ de nu vrei să fii/ robotul suferinței...”. În alte poeme-discurs scenele sunt puternice, cu trimiteri în istorie: „Demult au tăcut clopotele/ la apropierea primejdiei/ nu putem ști când se apropie cel rău/ am uitat frumusețea luptei dușmanul/ nu mai are timp// învingători noi nu am fost niciodată” (*Pelleas*).

Atentă și sensibilă la schimbările din lumea contemporană, volumele *Poeme* (1986) și *Luni dimineată* (1987) conțin elemente din universul tehnic într-o lume corespondentă civilizației noastre în care concretul și abstractul se amestecă: „funcționezi după legile obiective/ și totuși.../ te conformezi la variate statistici/ totuși.../ crezi în frumoasele mituri ale științei,/ nu furi nu ucizi nu răvnești/ și totuși.../ spaima durerea un simplu cuvânt zburător/ te strâng în cercuri/ și totuși.../ el spune știu TOTUL despre tine/ – ești în puterea mea!...” (*Imperfecțiune*). →

Scrișul Românesc Revistă de cultură

Fondată la Craiova, în 1927,
de către criticul D. TOMESCU.
Serie nouă, din 2003,
întemeiată de FLOREA FIRAN

Editată de:
Fundatia – Revista
Scrișul Românesc

ISSN 1583-9125

Revistă înregistrată la OSIM
cu nr. 86155 din 11.04.2007

Membră A.R.I.E.L.

Redacția

Director:
Florea FIRAN

Colegiul redacțional:
Adrian CIOROIANU
Andrei CODRESCU
Eugen NEGRICI
Gheorghe PĂUN
Dumitru Radu POPA
Lucian Bernd SĂULEANU
Monica SPIRIDON
Emilian ȘTEFĂRLĂ

Redactori:
Mihai ENE
Mihai FIRICĂ
Emanuel D. FLORESCU
Ion PARHON
Lucian-Florin ROGNEANU

Redactori asociați:
Florentina ANGHEL
Dan IONESCU
Gabriela PĂSĂRIN

Corectură:
Claudia MILOICOVICI

Tehnoredactare:
Georgiana OPRESCU

Arhivă online:
Alexandru OPRESCU

Redacția și Administrația:

Craiova, Str. C-tin Brâncuși, nr. 24
Tel./Fax: 0722 753 922; 0251 413 763
E-mail: scrișulromanesc@yahoo.com
Web: www.revistascrișulromanesc.ro
Cont: RO03BRDE170SV21564261700
BRDE Agenția Mihai Viteazul, Craiova

Abonamentele se pot face la sediul
redacției: Str. Constantin Brâncuși,
nr. 24, Craiova, județul Dolj
sau scrișulromanesc@yahoo.com

Responsabilitatea opiniilor exprimate
apartine integral autorilor.
Manuscrisele nepublicate nu se înapoiază.

Tiparul: Tipografia PRINTEX
Craiova, str. Electroputere, nr. 21,
tel. 0251 580 431

→ Volumul *Luni dimineața* vine ca o completare la *Poeme [electronice]*, prin titlu autoarea încercând să deturneze cenzura, fără să reușească, i-au fost scoase 15 poeme, iar cele rămase, cu ordina schimbată, răsturnându-i structura, la care va reveni în 2001 cu ediția antologică *Munci, zile, alunecări de teren*.

Moment cinetic este o variațiune pe tema „vopsirii” de figuri într-un joc de „măști plastice și verbale”: („Placaj vopsit în nymphă/ cetățean vopsit în copac/ răget vopsit la sintetizator/ dresor vopsit pe o geantă/ negru vopsit în gri în albastru în alb/ violent alb// Cuvintele în hrană și hrana în cuvinte/ eu în orice bărbat/ tu în orice femeie/ tu în orice bărbat// Îmbrățișează-mă alb./ Îmbrățișează-mă negru negru negru/ negru absorbant.” Volumul se încheie cu *Lentila*, o ars poetica în care asociază poezia cu „miopia”: „Dar cine cine cine/ ce zeu miop privește lumea/ prin bobul de rouă?”.

Eglogă (1984) și *Triumful Paparudei* (1992) sunt într-un fel insolite în ansamblul creației Ioanei Ieronim, cu o structură de „monografii” a unui spațiu mitologizat. Volumul *Eglogă* e precedat, semnificativ, de un motto din Lucian Blaga, de la care poeta preia „hieracitismul” liric: „Plăcut e somnul lângă apa ce curge, apa care vede totul dar amintiri nu are”. Sub această notă se și deschide volumul cu *Cartea I*: „Lumină înceată din ape și pământ./ lumină./ arcuire din neguri, glas mereu mai curat// clinchetul pietrei magice rostogolită de zei/ pe malul râului/ în altă zare// himera focului blând suitor/ din bezna livezii, tăcută și vie// închide neștiutorii ochi/ mai adânc, spre a vedea/ creșterea dintâi a luminii./ Lumina înceată din ape și pământ.”

Eglogă este o epopee pe un ton grav și dramatic asemănătoare prin limbaj cu ciclul de poeme *La Liliaci* al lui Marin Sorescu, din care apăruseră primele trei volume, o poveste a croitoresei Lavinia, femeia cu „cea mai modernă talie din sat”, crescută într-un oraș de pe malul mării, plecată în lume cu cele două fete pentru a găsi adăpost într-un fost conac boieresc din Ardeal cu stăpâni expulzați în timpul persecuției staliniste, din satul soțului mort. Mica epopee e construită prin diverse formule folclorice pline de dramatism: „A fost odată o femeie care avea două fete/ și a rămas văduvă și le-a crescut singură singurică/ în vremuri grele de după război./ Soarele creștea, luna lumina/ fetele în rochii dantelate”; „A fost odată o femeie care avea două fete le-a crescut singură/ în vremuri grele printre străini” sau cea care încheie volumul: „A fost o văduvă săracă./ după război./ Orășeancă era/ și a plecat să-și crească fetele/ într-un sat din munți./ Cum a înțeles femeia viața străină?/ Cum au înțeles-o oamenii pe ea?/ De un sfert de veac/ apa trece peste întâmplările lor./ Apa care,/ doar ea,/ vede totul”.

Întâmplări semnificative din viața banală a oamenilor sunt relatate printr-un limbaj pitoresc, uneori cu umor privind „muncile și zilele”, episoade diverse gospodărești, tradiții, nunți și înmormântări, momente de opresiune din vremea colectivizării forțate, suferințe ale iubirii trădate: „Trece coana Lavinia prin satul pustiu/ munca nu se face la vedere/ e liniște încât auzi inima pământului – creștere surpare/ oameni pe dealuri culcă ierburi în șire/ femeii încarcă târne de prune vâratice/ cu chiote sălbatic găștele

bat apa// Roțile se afundă în șleauri/ ca un fâșăit ca o atingere vie/.../ zăngănitul de blide pacea mesei”, „tăcerea cade în odaia cu miros de pânză nouă”, „La flacăra mică a lămpii țărâna bătrână își piaptână/ pletele albe – lumina nopții în ele./ Îngenunchează. Șoapta rugăciunii umple odaia./ Singură de o viață”.

În *Triumful Paparudei*, unde spațiul muscelan al copilăriei autoarei este înlocuit cu cel al burgului german, corespunzător Râșnovului adolescenței, îmbină narațiunea cu reportajul și înregistrează fapte din viața imediată a comunității din ținutul Bârsei despre lumea copilăriei tulburată de comunismul care a distrus vieți, a mutilat destine, a dislocat sau a deportat sași, a destrămat ceea ce fusese alcătuit vreme de secole: „M-am născut la vremea când secolul se frângea la jumătate./ Mai transparentă decât aerul, săgeata peste brațe subțiri:/ pe mine zeul nu mă hotărâse încă – pe când limbi de foc/ aruncau pâlpâiri agonizante asupra unui pământ rănit./ Istoria scufunda peisaje./ De pe acoperișuri copiii trimiteau baloane fragile de săpun./ Copiii alergau pe uliți cu cercuri repezi în cârligul/ de sârmă// La capătul străzii toba vestea Triumful Paparudei: ea/ cu părul încrețit pe sârmă, botul muiat în roșu chimic,/ pistolul la cizmă, ceasul gării la mână”.

La editura americană Sun and Moon din Los Angeles a apărut versiunea completă a volumului *Triumful Paparudei* (*Fool's Triumph*), trad. de Georgiana Farnoaga și Sharon King, și o ediție în germană (*Brückengasse ohne Ufer*) în traducerea scriitoarei Dagmar Dusil și cu o postfață semnată de Hans Bergel. În 2016, pentru volum bilingv *Cifre în delir. Casa Poporului/House of the People. When Big is not Beautiful*, a obținut Premiul de traducere.

În poemele din volumele *Silabe omnivore* (2006) și *Tempo rubato* (2009) se distinge „reflecția” asupra cuvintelor printr-un discurs abstract și relația dintre trăire și expresie: „cum să găsești atâtea cuvinte/ câte suflute are vântul/.../ cum să găsești dintr-odată cuvinte pentru câte feluri există de a duce poverile în spate/ sunt copii? cartofi? părinți?”; „dacă sensul nu se întrevede, să privim de pe zid/ de pe acoperiș, de pe deal, de pe munte, de dincolo/ – dincolo de sistem, cum se recomandă/ și să spunem asta în cuvinte în stare să prindă, să crească/ să spargă coaja/ să facă pui să descarcereze fluturi/ din larvele materiei”... (*Obiecte găsite*). *Tempo rubato* (*Timp furat*), timp suspendat, timpul poeziei este un ciclu despre esența cuvintelor și emoțiilor.

Când strugurii se prefac în vin (2013) cuprinde poezii scrise la maturitate care relevă profunzimea poetei, titlul sugerând rodul fructului împlinit: „Privești lumea din prag/ cu ochii acoperiți de cea de-a treia pleopă/ a păsării, transparentă./ Găsești în oameni ceea ce despre sine/ ei singuri nu știu,/ le porți crucea și binecuvântarea/ le trăiești viața mai deplin./ Oprești clipa în cuvinte bătrâne ca pietrele,/ tăioase ca un ultimatum/ proaspete cum sunt rănile sângerând live. [...] Ce cântar îți măsoară vârsta ție/ vindecător rănit?/ Tu/ cel fără de vârstă/ care a scris.” (*Vârsta unui scrib*)

În *sunet de joagăr* (2016) este o carte de „poezie autentică, de un dramatism comprimat, care lasă întredeschisă poarta spre o zare

ce luminează încă”, cum remarcă Ion Pop: „Vino în cetatea mea din Carpați/ să mâncăm inima florilor și frunzele bune/ cum le știam de copii/ vino în cuibul cald, părăsit al cetății/ să lovim pe întuneric pietrele/ făcătoare de scântei/ să ne strigăm pe nume și din Poarta Mare/ ecoul să ne întoarcă vorbele îngemănat/ tu să-mi spui despre întemeiere/ despre asedii și războaie, turci și tătari,/ întâmplările celor care au fost de față/ povestite din tată în fiu...” (*Invitation au voyage*).

Trecere petrecere (2019) cuprinde poezii scrise pe un ton confesiv, în memoriam pentru cei dispăruți. „Poeta își luminează pierderile oamenilor dragi, mama mai presus de toți, cu opaițul unei vechi înțelepciuni ardelenesti. În Ioana Ieronim, Lucian Blaga are o soră în magia tăcerii, zăpezii și trecerii”, afirma Andrei Codrescu: „Nu există moarte, îmi spuneai/ când de moarte eram îndurerată// moarte nu – călătorie/ mi-a șoptit cândva bunica mea călătoare// neașteptata călătorie/ de atâtea ori anunțată – dar în zgomotul zilelor/ în spațiul cu ecouri de care n-avem scăpare/ cine distinge vocea adevărată?/ Nu vrei s-auzi, mi-a spus bunica atunci,/ dar să știi că eu sunt călătoare...” (*Sania*)

După 2000, Ioana Ieronim scrie o poezie „reflexiv-cosmopolită” și se sincronizează cu mișcarea poetică și artistică internațională. Participă la evenimente culturale mereu cu gândul la România care o obsedează: „Suntem răstigniți/ pe rotunda noastră țară/ pe țara noastră dințată legați ca pe roată// Cum ți-aș povesti? cum să deschid/ trapele negre albe să-ți povestesc/ ție, străine// Cum aș putea privi deodată cu tine/ spre a dovedi?” (*Condiție*) Apare cu poeme și eseuri în antologii și reviste străine, parte din opera sa este tradusă în mai multe limbi, în SUA, Marea Britanie, Suedia, Franța, Germania, Israel, Ungaria. Primul său volum selectiv publicat în străinătate este *The Triumph of the Water Witch* (trad. Adam J. Sorkin și Ioana Ieronim), Great Britain, Bloodxe Books, 2000. Scrie direct în limba engleză *Life Line as a Skyscraper* (2006) și *Tempo rubato, the Time of Poetry* (2009).

Se afirmă și în genul dramatic, cu *Athenée Palace sau De profesie supraviețuitor* (București, 2006). Scrie piesa *Cămășile* într-un limbaj muscelan, publicată într-o revistă engleză din Minnesota și jucată la Richmond, în Virginia. Este o traducătoare activă, tălmăcește din literaturile americană, engleză, franceză, germană, slovenă: Joseph Conrad, *Țărutul refugiuului* (1979); Andrei Codrescu, *Alien Candor – Candoare străină. Poeme alese. 1970–1996*, ed. bilingvă, îngr. trad. (1997), *Era azi...* (2005, în colaborare cu Carmen Firan); Lewis Carroll, *Alice în Țara Minunilor, Alice dincolo de oglindă* (2007); William Shakespeare, *Furtuna* (2009); antologiile *41 poeme – 41 poems* (2003) și ediția trilingvă *Zmeie peste munte / Estels, muntanya enllà / Dragon Kites over the Mountain* (2005).

Personalitate puternică, poetă telurică, Ioana Ieronim impresionează prin seriozitatea și gravitatea cu care abordează teme existențiale și identitare, sincronizându-se la mișcarea de idei universală și păstrându-și autenticitatea și apartenența la matricea culturală românească. Scrierile ei au uneori valoare de mărturie a unor timpuri, comunități, transformări, alteori sunt incursiuni minuțioase în treptele devenirii ființei. ■

Ioan
LASCU

Literatura feminină Un act de libertate

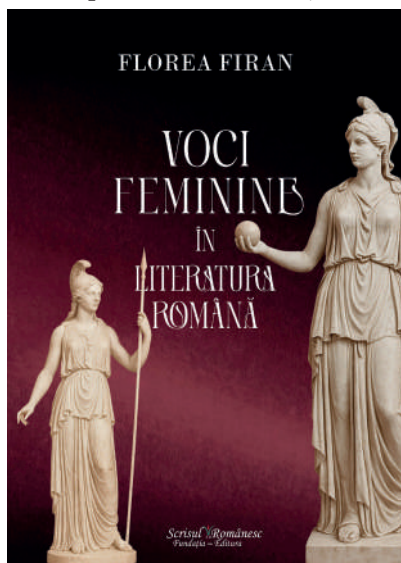
Patruzeci și opt de reprezentante ale literaturii feminine cataloghează Florea Firan în volumul *Voci feminine în literatura română*, „Scrisul Românesc Fundația-Editura”, Craiova, 2025. Monografiile condensate se deschid cu Elena Ghica, cunoscută cu numele de Dora d'Istria, născută la 22 ianuarie/3 februarie 1828 și se închid cu Simona Popescu, născută la 19 martie 1965. Am notat datele de naștere ale primei și ultimei scriitoare tocmai pentru că succesiunea în volum este cronologică. În introducere Florea Firan pornește de la diversitatea estetică a literaturii feminine, ceea ce este și firesc având în vedere numărul mare al scriitoarelor etalate pe o perioadă de aproape 140 de ani. Aceste doamne ale scrisului au trecut pe rând prin epoci și curente diferite de la postclasicism și romantism până la postmodernism. Autorul cărții consideră că „...afirmarea scriitoarelor a adus o perspectivă nouă, adesea mai confesivă, mai critică la adresa convențiilor sociale și de o mai mare diversitate estetică”.

Prezența a tot mai multor femei în literatura română înseamnă și o clătinare a hegemoniei bărbaților, sensibil mai numeroși mai ales în istoria literară din perioadele vechi, premodernă, clasică și chiar romantică. Când se referă la temele abordate de scriitoare, istoricul literar observă că ele sunt „centrate pe identitate și analiză a condiției femeii într-o societate patriarhală, a libertății interioare, a dragostei și erotismului cu nuanțe psihologice și emoționale diferite de tradiția masculină, a memoriei, traumelor colective și capcanelor istoriei”. Afirmarea tot mai distinctă a femeilor în literatură, în particular în literatura română, demonstrează, cum inspirat spune Florea Firan, că „scrisul este, înainte de toate, un act de libertate”.

Chiar de la finele secolului al XIX-lea și începutul celui următor au fost semnalate prezențe feminine care au însemnat istoria literaturii române ca mărci distinctive: Carmen Sylva, Elena Văcărescu, Iulia Hasdeu, Anna Brâncoveanu de Noailles, urmate de Hortensia Papadat-Bengescu, Elena Farago, Alice Voinescu, Martha Bibescu, Cella Delavrancea. Au apărut apoi Magda Isanos, Mariana Șora, Zoe Dumitrescu-Bușulenga, Monica Lovinescu, Nina Cassian, Aurora Cornu pentru ca alaiul să continue cu Nora Iuga, Ileana Vulpescu, Sanda Golopenția, Constanța Buzea, Angela Marinescu, Gabriela Melinescu. Au apărut apoi Gabriela Adameșteanu, Ana Blandiana, Dana Dumitriu, Ioana Ieronim, Adriana Babeți, Daniela Crăsnaru, Hertha Müller, Elena Ștefoi.

Scriitoare precum Marta Petreu, Magda Cârneci, Mariana Marin, Doina Ruști, Anamaria Beligan, Carmen Firan, Ruxandra Cesereanu și deja amintita Simona Popescu se regăsesc la final, fără ca istoricul literar Florea Firan să formuleze o concluzie definitivă în sensul că lista rămâne deschisă luând în considerare că „...unele autoare, mai tinere, nu au fost incluse (în volum, *n.m.*, I.L.) pentru că sunt încă în plină forță creatoare”. Vine și concluzia provizorie: „Într-o viitoare ediție revăzută și completată vom încerca să cuprindem numele care au rămas în afara acestei antologii”.

Dintre cele aproape cincizeci de nume am ales să prezentăm succint, comentând informațiile din carte, trei autoare relativ mai puțin cunoscute astăzi: Martha Bibescu, Magda Isanos și Aurora Cornu.

Martha Bibescu (Marthe Bibesco, 1889-1973) a fost celebră în Franța și cunoscută mai bine în România *post mortem*, când i s-a tradus o mai mare parte din operă. De origine nobilă, ca și Anna Brâncoveanu de Noailles și Elena Văcărescu, fiică a lui Ioan N. Lahovary, cunoscut politician român din a doua jumătate a secolului al XIX-lea, și a Samarandei Emma Mavrocordat, descendentă a domnitorului Constantin Mavrocordat din perioada fanariotă, Martha Bibescu devine prințesă prin mari-

ajul cu principele George Valentin Bibescu, nepot pe linie fraternă al domnitorului George Bibescu și este înrudită cu contesa Anna de Noailles și cu Elena Văcărescu. La 18 ani a călătorit în Persia, unde soțul ei a fost diplomat, iar în 1908, la 19 ani, s-a stabilit în Franța. Acolo a publicat în limba franceză mai bine de 30 de volume la edituri faimoase precum Gallimard, Flammarion, Grasset. Experiența persană este sursa cărții *Cele opt raiuri* (*Les Huits Paradis*). Din opera ei cunoscute sunt, unele relativ târziu, *Isvor, țara sălcilor*, prefățată și tradusă de Mihail Sadoveanu (1938), *Demonul albastru al țarului Alexandru II*, tradusă în 1939 și republicată în 1991, *Correspondență cu Paul Claudel* (traducere 1992) și mai cu seamă *La bal cu Marcel Proust* (*Au bal avec Marcel Proust*, traducere Tudor Ionescu, 1976). Relația cu Marcel Proust, întâlnit prima oară prin 1904-1905, a tulburat sensibilitatea Marthei Bibescu, așa cum se poate vedea din *La bal cu Marcel Proust* – „Roman epistolar, esiestic, autobiografic sau toate acestea la un loc [...] recompune un portret literar semnificativ al unui «monstru sacru» al prozei secolului XX”, după cum glosează Florea Firan, care completează: „Relațiile dintre Martha Bibescu și Marcel Proust au fost stranii, intense, de

profundzime, scriitoarea ghicindu-i acel dram de supranatural [...] care îl făcea să-i sperie pe toți cei din jurul lui, trezindu-le un fel de sentiment de inferioritate, senzația că există ceva esențial care îți scapă”. „Complexul Proust” a împiedicat-o pe Martha Bibescu să se apropie efectiv de marele scriitor.

Ca o cometă strălucitoare a trecut prin istoria literaturii române Magda Isanos (1916-1944). Nicolae Manolescu a considerat-o „cea mai profundă poetă a literaturii române” care a avut o „mare influență asupra întregii poezii feminine de după război...”, e vorba de Primul Război Mondial, Magda Isanos decedând la 17 noiembrie 1944, la doar 28 de ani. Poezie profundă de o limpezime clasică, precum apa unui iezor montan, așa cum l-a închipuit și l-a admirat poeta, în realitate sau în imaginație, în *Cântarea munților*, cea mai reușită culegere a ei. A fost „o personalitate puternică și în același timp discretă, asemănătoare oarecum Sylviei Plath, un talent genuin care a marcat poezia română prin prospețime, profunzime și grație”. Magda Isanos s-a născut la Iași, metropolă culturală unde a cunoscut deplina afirmare în pofida scurtei sale existențe. Minte scriitoare și laborioasă, talent poliedric și caracter de o deosebită probitate, Magda Isanos a lăsat posterității o operă diversă și valoroasă, mai cu seamă poezie, dar și publicistică apărută la „Însemnări ieșene”, „Jurnalul literar”, „Viața Românească”, „Vremea”, „Revista Fundațiilor Regale”, „Adevărul literar și artistic” ș.a. A fost remarcată și elogiată de G. Călinescu, Pompiliu Constantinescu, Al. Piru, Nicolae Manolescu.

Fire aventuroasă, frumoasă și mândră, Aurora Cornu (1931-2021), pe numele ei adevărat Aurora Chițu-Burghiu, a rămas orfană de mică și a fost adoptată de un unchi pe linie paternă. A crescut în câteva sate prahovene, între care Cornu, care a devenit pseudonim al unei scriitoare debutante la 16 ani, în 1947, cu versuri în gazeta „Vocea Prahovei”. A fost de timpuriu atrasă de literatură așa că la începutul anilor 1950 se afla înscrisă la Școala de Literatură „Mihai Eminescu”, înființată tocmai pentru a descoperi, a încuraja și a instrui tinere talente. A început cu traduceri (*Hamlet* de exemplu) iar ca poetă a debutat în 1954 cu volumul *Studenta. Poem* (în douăsprezece părți), versuri proletcultiste, însă în 1962, publicând volumul *Distanțe. Versuri* dovedește că se îndrepta spre adevărata poezie. A fost a doua soție a lui Marin Preda cu care a conviețuit cinci ani, între 1954-1959. O urmărea gândul de a pleca din țară, ceea ce s-a și întâmplat în 1965 când ajunge la Paris unde se stabilește pentru tot restul vieții. Nu a renunțat la scris, fiind obsedată de destinul ei literar. Despărțirea de Marin Preda a fost suportată mai greu de autorul *Moromeților*, care îi trimitea frecvent scrisori. Mărturie stă volumul epistolar *Marin Preda. Scrisori către Aurora*, Editura „Albatros”, 1998. ■ (va urma)